

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУ ПОБУДОВИ ТА ПЕРЕВІРКИ
КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ВЕРСІЙ****PROBLEMATIC ISSUES OF FORENSIC VERSIONS
CONSTRUCTION AND VERIFICATION PROCEDURE**

Трофименко О.А.С.,

*аспірант кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена визначенню комплексу проблемних питань, що мають у місце у практичній діяльності суб'єктів досудового розслідування, а саме слідчих підрозділів Національної поліції України. Проведено ґрунтовне дослідження наявних проблемних питань за допомогою опитування вищезазначених суб'єктів, а також за допомогою дослідження статистичних даних Генеральної прокуратури України, що дало змогу повністю проаналізувати, порівняти та привести шляхи вирішення відповідних проблемних питань задля проведення результативнішого процесу досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Ключові слова: проблемні питання, криміналістичні версії, перевірка, побудова, суб'єкти досудового розслідування.

Статья посвящена определению комплекса проблемных вопросов, которые имеют место в практической деятельности субъектов досудебного расследования, а именно следователей подразделений Национальной полиции Украины. Проведено основательное исследование существующих проблемных вопросов с помощью опроса вышеуказанных субъектов, а также с помощью исследования статистических данных Генеральной прокуратуры Украины, что позволило полностью проанализировать, сравнить и предоставить пути решения соответствующих проблемных вопросов с целью проведения более результативного процесса досудебного расследования уголовных правонарушений.

Ключевые слова: проблемные вопросы, криминалистические версии, проверка, построение, субъекты досудебного расследования.

The article is devoted to identifying the complex of problem issues that occur in practical activity of pretrial investigation subjects namely the investigators of National Police of Ukraine departments. It was carried out well-grounded research of current issues by means of questioning afforested subjects and also by means of General Prosecution of Ukraine statistic data research, the author was succeeded in analyzing, comparing and determine the ways of current issues solving for caring out more effective procedure of criminal offences pretrial investigation.

Key words: problematic issues, forensic versions, verification, construction, subjects of pre-trial investigation.

Постановка проблеми. Процес досудового розслідування кримінального правопорушення є дуже кропітким і важливим, адже об'єктивна істина щодо нього встановлюється лише у разі отримання доцільних фактичних даних, що і дадуть змогу встановити особу, що причетна до скоєння кримінального правопорушення. Для досягнення відповідного результату суб'єктам досудового розслідування варто звертати увагу на існування такої категорії, як «криміналістична версія», що у разі правильного застосування дає можливість досягнути значних результатів під час розслідування кримінального правопорушення. Зважаючи на те, що на даному етапі реалізація процесу побудови та перевірки криміналістичних версій знаходиться на низькому рівні, ми вважаємо, що варто дослідити все коло проблемних питань, з якими зустрічаються суб'єкти досудового розслідування, задля їх подальшого усунення та уникнення під час досудового розслідування кримінального правопорушення.

Стан опрацювання. Питаннями теоретичних аспектів криміналістичних версій займалися такі вчені, як, зокрема, П.Д. Біленчук [1], В.В. Мозяков [2, с. 245–267], А.Ф. Реховський [3], але, на жаль, у відповідних дослідженнях практично не були відо-

бражені проблемні питання, що мають місце під час побудови та перевірки криміналістичних версій.

Метою статті є відображення комплексу проблемних питань, що мають місце на практиці, з урахуванням результатів опитувань суб'єктів досудового розслідування, а також на підставі компаративного дослідження статистичних даних щодо кримінальних правопорушень за 2013–2015 рр.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень суб'єктами досудового розслідування наявне широке коло проблемних питань, що негативно впливають на результати досудового розслідування.

Згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України (далі – ГПУ) кількість облікованих кримінальних правопорушень нестримно зростає, що відображає суттєві прогалини, що допускаються під час досудового розслідування, зокрема під час побудови та перевірки криміналістичних версій (рис. 1).

Порівнявши статистичні дані, можна зробити висновок, що кількість кримінальних проваджень зменшується порівняно з кількістю кримінальних правопорушень, що обліковуються (табл. 1). Напри-

клад, в 2013 р. кількість кримінальних проваджень, що були прийняті до провадження, становила 4,82% від загальної кількості облікованих кримінальних правопорушень, в 2014 р. – 2,84%, в 2015 р. – 2,94%.

Кількість кримінальних правопорушень, в яких вручено повідомлення про підозру, в 2013 р. становила 39,6%, в 2014 р. – 37,6%, в 2015 р. – 33,2%, загалом різниця зменшення кількості кримінальних правопорушень за 2013–2015 рр. становить 6,4%. Кількість кримінальних проваджень, результати яких спрямовані до суду з обвинувальним актом, за 2013–2014 рр. зменшилась на 3,8%, за 2014–2015 рр. відповідні показники також зменшились на 3,8%.

Загалом з 2013 р. кількість кримінальних проваджень, що спрямовані до суду з обвинувальним актом, зменшилась на 7,6%. Кількість закритих кримінальних проваджень порівняно за 2013–2014 рр. зменшилась на 6,7%, за 2014–2015 рр. – на 5,4%, загалом кількість закінчених кримінальних проваджень зменшилась на 12,1%. Кількість кримінальних проваджень, щодо яких рішення не прийнято, за 2013–2014 рр. збільшилась на 4,8%, в 2014–2015 рр. – на 4,5%, загалом кількість кримінальних проваджень, щодо яких рішення ще не прийнято, збільшилась на 9,3%.

Водночас кількість завершених кримінальних правопорушень знижується, наприклад, за 2013 р.

їх кількість становила 20 324, що у відсотковому відношенні від загальної кількості облікованих кримінальних правопорушень складає лише 3,84%, в 2014 р. – 10 016, що у відсотковому співвідношенні складає 1,89%, в 2015 р. – 10 365, тобто 1,83%, загалом кількість завершених кримінальних правопорушень з 2013 по 2015 рр. знизилась на 7,56%.

Незважаючи на незначне зменшення кількості облікованих кримінальних правопорушень в 2014 р., в 2015 р. відбулося різке збільшення кількості облікованих кримінальних правопорушень, що привело до зменшення кількості кримінальних проваджень, щодо яких винесено повідомлення про підозру, до 33,2%, а також проваджень, що були спрямовані до суду з обвинувальним актом, до 28,9%. Крім того, зменшилась кількість закритих кримінальних проваджень до 55,2%. Водночас кількість кримінальних проваджень, щодо яких рішення на кінець звітного періоду не прийнято, збільшилась до 68,2%. Враховуючи вищенаведені статистичні дані, можна дійти висновку про незначний ступінь розробленості питання щодо практичного застосування процесу побудови та перевірки криміналістичних версій.

Для з'ясування причин такого становища у 2016 р. було проведено анонімне опитування 86 слідчих слідчих підрозділів досудового розсліду-

Таблиця 1

Статистичні показники кримінальних правопорушень з 2013 по 2015 рр.

Рік	2013	2014	2015
Обліковано	563 560	529 139	565 182
Прийняті до провадження	27 171/4,8%	15 063/2,84%	16 664/2,94%
Кримінальні правопорушення, в яких особі вручено повідомлення про підозру	223 561/39,6%	199 263/37,6%	188 099/33,2%
Спрямовані до суду з обвинувальним актом	205 751/36,5%	173 311/32,7%	163 795/28,9%
Закрито	18 313/67,3%	9 132/60,6%	9 210/55,2%
Рішення не прийнято	332 291/58,9%	337 319/63,7%	385 543/68,2%

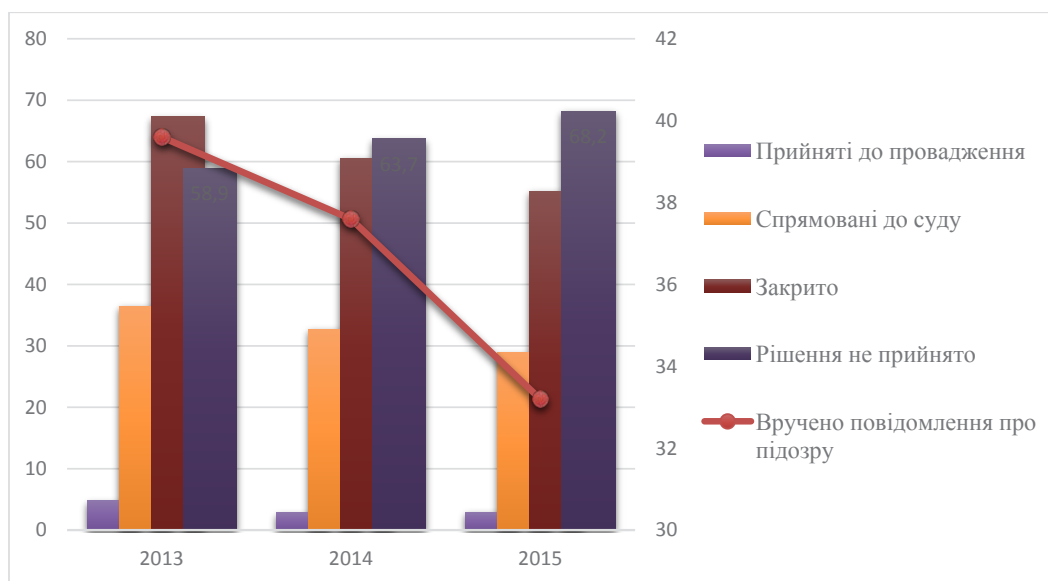

Рис. 1. Гістограма кримінальних правопорушень з 2013 по 2015 рр.

вання ГУНП в Одеській та Миколаївській областях для встановлення переліку проблемних питань, які мають місце під час побудови та перевірки криміналістичних версій. Респондентам було запропоновано визначити перелік з 11 проблемних питань, що мають місце під час побудови та перевірки криміналістичних версій.

Отже, на думку респондентів, під час побудови та перевірки криміналістичних версій часто зустрічаються такі проблемні питання:

- під час побудови та перевірки криміналістичних версій використовувалися лише професійний досвід та інтуїція (так зазначили 30% опитуваних респондентів);

- мала місце безліч методів, що сприяли хаотичному висуненню та перевірці версій (так зазначили 29,3% опитуваних респондентів);

- логічний висновок із кожної висунутої версії не вирішив коло поставлених питань щодо розслідуваного кримінального провадження (так зазначили 28,7% опитаних респондентів);

- в результаті занадто зверхнього ставлення до найбільш очевидної версії інші версії були відкинуті (так зазначили 28% опитуваних респондентів);

- поступова перевірка всіх висунутих версій загрожувала втратою ціннісної інформації, що спричинило необхідність проведення повторних слідчих (розшукових) дій та призвело до порушення строків розслідування кримінального провадження (так зазначили 27,3% опитаних респондентів);

- під час побудови та перевірки криміналістичних версій значною мірою використовувалась лише аналогія (так зазначили 27,3% опитуваних респондентів);

- неможливість об'єктивної побудови криміналістичних версій у разі недостатньої значної доказової бази або за відсутності останньої (так зазначили 27,3% опитуваних респондентів);

- обмеження перевірки дослідженням лише конкретної частини наслідків не дало підстав для впевненості, що підтверджувана версія виражала об'єктивну істину у кримінальному провадженні (так зазначили 26% опитуваних респондентів);

- нерівномірність інформаційного матеріалу залежно від етапу розслідування призвела до затримки процесу побудови та перевірки криміналістичних версій (так зазначили 20,7% опитуваних респондентів);

- практична взаємодія між суб'єктами висунення версій була зведена нанівець (так зазначили 20% опитуваних респондентів);

- висунення значної кількості криміналістичних версій не охопило аналізу всіх обставин розслідуваного кримінального провадження, особливо щодо багатоепізодних злочинів (так зазначили 14,7% опитаних респондентів).

Під час побудови та перевірки криміналістичних версій **іноді зустрічаються такі проблемні питання:**

- нерівномірність інформаційного матеріалу залежно від етапу розслідування призвела до

затримки процесу побудови та перевірки криміналістичних версій (так зазначили 58% опитуваних респондентів);

- висунення значної кількості криміналістичних версій не охопило аналізу всіх обставин розслідуваного кримінального провадження, особливо щодо багатоепізодних злочинів (так зазначили 56,7% опитаних респондентів);

- логічний висновок із кожної висунутої версії не вирішив коло поставлених питань щодо розслідуваного кримінального провадження (так зазначили 54,8% опитаних респондентів);

- практична взаємодія між суб'єктами висунення версій була зведена нанівець (так зазначили 52,7% опитуваних респондентів);

- під час побудови та перевірки криміналістичних версій значною мірою використовувалась лише аналогія (так зазначили 52,7% опитуваних респондентів);

- мала місце безліч методів, що сприяли хаотичному висуненню та перевірці версій (так зазначили 50% опитуваних респондентів);

- під час побудови та перевірки криміналістичних версій використовувалися лише професійний досвід та інтуїція (так зазначили 51,3% опитуваних респондентів);

- поступова перевірка всіх висунутих версій загрожувала втратою ціннісної інформації, що спричинило необхідність проведення повторних слідчих (розшукових) дій та призвело до порушення строків розслідування кримінального провадження (так зазначили 49,3% опитаних респондентів);

- обмеження перевірки дослідженням лише конкретної частини наслідків не дало підстав для впевненості, що підтверджувана версія виражала об'єктивну істину у кримінальному провадженні (так зазначили 48% опитуваних респондентів);

- неможливість об'єктивної побудови криміналістичних версій у разі недостатньої значної доказової бази або за відсутності останньої (так зазначили 47,3% опитуваних респондентів);

- в результаті занадто зверхнього ставлення до найбільш очевидної версії інші версії були відкинуті (так зазначили 45,3% опитуваних респондентів).

Під час побудови та перевірки криміналістичних версій **не зустрічаються такі проблемні питання:**

- висунення значної кількості криміналістичних версій не охопило аналізу всіх обставин розслідуваного кримінального провадження, особливо щодо багатоепізодних злочинів (так зазначили 28,7% опитаних респондентів);

- в результаті занадто зверхнього ставлення до найбільш очевидної версії інші версії були відкинуті (так зазначили 26% опитуваних респондентів);

- обмеження перевірки дослідженням лише конкретної частини наслідків не дало підстав для впевненості, що підтверджувана версія виражала об'єктивну істину у кримінальному провадженні (так зазначили 26% опитуваних респондентів);

- неможливість об'єктивної побудови криміналістичних версій у разі недостатньої значної доказо-

вої бази або за відсутності останньої (так зазначили 24,7% опитуваних респондентів);

– практична взаємодія між суб'єктами висунення версій була зведена нанівець (так зазначили 24,7% опитуваних респондентів);

– поступова перевірка всіх висунутих версій загрожувала втратою ціннісної інформації, що спричинило необхідність проведення повторних слідчих (розшукових) дій та призвело до порушення строків розслідування кримінального провадження (так зазначили 22,7% опитаних респондентів);

– нерівномірність інформаційного матеріалу залежно від етапу розслідування призвела до затримки процесу побудови та перевірки криміналістичних версій (так зазначили 22% опитуваних респондентів);

– під час побудови та перевірки криміналістичних версій значною мірою використовувалась лише аналогія (так зазначили 21,3% опитуваних респондентів);

– мала місце безліч методів, що сприяли хаотичному висуненню та перевірці версій (так зазначили 20,7% опитуваних респондентів);

– логічний висновок із кожної висунутої версії не вирішив кола поставлених питань щодо розслідуваного кримінального провадження (так зазначили 17,3% опитаних респондентів);

– під час побудови та перевірки криміналістичних версій використовувалися лише професійний досвід та інтуїція (так зазначили 19,3% опитуваних респондентів).

З урахуванням проведеного анонімного анкетування можна визначити, що під час побудови та перевірки криміналістичних версій **дуже часто зустрічаються такі проблемні питання:** під час побудови та перевірки криміналістичних версій використовувалися лише професійний досвід та інтуїція (30% опитуваних респондентів); **найменшими за показниками є такі проблемні питання:**

висунення значної кількості криміналістичних версій не охопило аналізу всіх обставин розслідуваного кримінального провадження, особливо щодо багатоепізодних злочинів (14,7% опитаних респондентів).

Іноді зустрічаються такі проблемні питання: нерівномірність інформаційного матеріалу залежно від етапу розслідування призвела до затримки процесу побудови та перевірки криміналістичних версій (58% опитуваних респондентів), **найменшими за показниками є такі проблемні питання:** в результаті занадто зверхнього ставлення до найбільш очевидної версії інші версії були відкинуті (45,3% опитуваних респондентів).

Не зустрічаються такі проблемні питання: висунення значної кількості криміналістичних версій не охопило аналізу всіх обставин розслідуваного кримінального провадження, особливо щодо багатоепізодних злочинів (28,7% опитаних респондентів); **найменшими за показниками є такі проблемні питання:** логічний висновок із кожної висунутої версії не вирішив кола поставлених питань щодо розслідуваного кримінального провадження (17,3% опитаних респондентів).

Висновки. Проаналізувавши проведене анонімне анкетування та порівнявши статистичні дані щодо кількості облікованих, прийнятих до розслідування, закритих, спрямованих до суду кримінальних правопорушень, а також тих, щодо яких повідомлено про підозру, а також рішення щодо яких на кінець звітного періоду не прийнято, необхідно підкреслити наявність широкого кола проблем, які потребують негайного теоретичного та практичного вирішення. Проблемні питання, що часто та іноді зустрічаються під час побудови та перевірки криміналістичних версій, мають бути повністю усунуті за рахунок ґрунтовнішої підготовки майбутніх фахівців органів Національної поліції України, підвищення їх кваліфікації а також створення необхідних умов для постійного покращення їх знань, вмінь та навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Криминалистика (криминалистическая техника) : курс лекцій / [П.Д. Биленчук, А.П. Гель, М.В. Салтевский, Г.С. Комаров]. – М. : Юристъ, 2001. – 216 с.
2. Мозяков В.В. Керівництво для слідчих / В.В. Мозяков. – М. : Іспит, 2005. – 912 с.
3. Реховский А.Ф. Проблемы криминалистических версий : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / А.Ф. Реховский. – 1989. – 15 с.